

„Gościkowo-Paradyż – pocysterski zespół klasztorny”

Zespół klasztorny w Gościkowie-Paradyżu jest jednym z najcenniejszych zabytków sztuki sakralnej na terenie województwa lubuskiego o zachowanej pierwotnej kompozycji przestrzennej i relacji z otoczeniem. Założenie przez wieki pełniło rolę ważnego ośrodka kultu religijnego oraz myśli teologicznej promieniującej poza granice kraju głównie za sprawą filozofa Jakuba z Paradyża. Związane było ponadto z wieloma wybitnymi i zasłużonymi postaciami dla kultury Polski.

Historycznie, Paradyż położony jest w obszarze zachodniej Wielkopolski, i jako pogranicze przez wieki stanowiło miejsce przenikania się wpływów artystycznych z Dolnego Śląska, Brandenburgii i Pomorza Zachodniego. Gotyckie rozwiązania budowlane zastosowane w paradyskiej świątyni nawiązywały w głównej mierze do stylu opactwa w Lubiążu oraz Lehnin (opactwa macierzystego), natomiast system wiązany wywodzi się z tradycji romańskiej i zapewne jego zastosowanie w Paradyżu wynika z wpływu architektury kamiennej Pomorza Zachodniego. Obecny kształt kościoła i klasztoru jest efektem późnobarokowej przebudowy przeprowadzonej przez budowniczego królewskiego - Karola Marcina Frantza. Wybitną wartość artystyczną we wnętrzu kościoła prezentuje ołtarz główny

z 1739 r. autorstwa saksońskich rzeźbiarzy – Johanna Caspara i synów: Johanna Wilhelma i Christopha Hennevogelów z centralnym obrazem pędzla Feliksa Antona Schefflera.

Opactwo w Paradyżu jest zabytkiem o szczególnej randze historycznej poprzez rolę w polityce państwowej związaną ze swoim strategicznym położeniem (rzeka Paklica przepływająca przez ogród klasztorny stanowiła granicę państwa). Obszar zachodniej Wielkopolski sąsiadujący ze Śląskiem, Pomorzem i Brandenburgią podlegał stale wewnętrznym i zewnętrznym naciskom politycznym i gospodarczym uzależnionym od bieżącej sytuacji geopolitycznej regionu. Do XIV w., jak większość konwentów cysterskich, klasztor paradycki był ośrodkiem zamkniętym dla ludności pochodzenia polskiego. Zrzeszał obcokrajowców i ciążył ku Brandenburgii (gdzie znajdowała się część jego dóbr), co wpływało na postępującą germanizację okolicznych ziem. Jako najdalej wysunięty na zachód przyczółek odradzonego po rozbiciu dzielnicowym królestwa, Paradyż stał się przedmiotem zainteresowania Władysława Łokietka, który w 1327 r. objął klasztor swoją opieką. Istotny wpływ na proces polonizacji konwentu miał także cystersa Jakub z Paradyża – teolog i filozof. Jego inicjatywie należy przypisać wydanie bulli papieskiej, w której papież Bonifacy IX nakazał wszystkim cystersom na terenie Polski kształcić się na Akademii Krakowskiej. Rangę Paradyża podkreślają jego związki z wybitnymi osobistościami, mężami stanu, politykami itp. Funkcję opatów sprawowali tu m.in: Marek Łętowski – sekretarz Zygmunta III Wazy, wychowawca Władysława IV, Paweł Sapieha – sekretarz wielki litewski, Andrzej Załuski – biskup, wielki kanclerz koronny, mecenas, współtwórca biblioteki Załuskich. Intelktualne i – siłą rzeczy – polityczne wzmocnienie opactwa sprzyjało utrzymaniu polskości na zachodnich rubieżach Rzeczpospolitej.

Opracowanie NID